

Colecția SEISMOGRAME
Coordonator: DAN CULCER

Editor MIRCEA PETEAN

Imagine și design copertă: DAN CULCER

Versiunea românească a cărții lui Jacques Bainville
s-a realizat după volumul apărut în colecția

LES CLASSIQUES DES SCIENCES SOCIALES
CHICOUTIMI, QUÉBEC

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BAINVILLE, JACQUES

Consecințele politice ale păcii / Jacques Bainville;
pref.: Dan Culcer, pref. ed. originale: Pierre Gaxotte; trad. de
Letiția Ilea. - Florești: Limes, 2025

ISBN 978-606-799-811-5

I. Culcer, Dan (pref.)

II. Gaxotte, Pierre (pref.)

III. Ilea, Letiția (trad.)

94

© Editura Limes, pentru prezenta ediție

Str. Castanilor, 3
407280 Florești - Cluj

Tel.: 0723/194 022

Email: edituralimes2008@yahoo.com

www.edituralimes.ro

JACQUES BAINVILLE

CONSECINȚELE POLITICE ALE PĂCII

Prefață: Dan CULCER

Prefața ediției originale: Pierre GAXOTTE

Traducere de Letiția ILEA

LIMES
2025

CUPRINS

Personalitatea și opera lui Jacques Bainville, cu un accent pe lucrarea <i>Consecințele politice ale păcii</i> (Dan Culcer).....	5
Prefață (Pierre Gaxotte)	29
Cuvânt înainte (Jacques Bainville).....	31
Capitolul I: GREȘÉALA LUCRURILOR ȘI GREȘÉALA OAMENILOR.....	33
Capitolul II: CARACTERELE PĂCII	42
Capitolul III: CEEA CE A SALVAT UNITATEA GERMANĂ.....	59
Capitolul IV: ȘAIZECI DE MILIOANE DE GERMANI DEBITORI A PATRUZECI DE MILIOANE DE FRANCEZI	75
Capitolul V: EI VOR IGNORA.....	89
Capitolul VI: JOCUL CELOR TREIZECI ȘI DOUĂ DE CĂRȚI... ..	93
Capitolul VII: ALERTA DIN 1920 ȘI VIITORUL SLAVILOR.....	106
Apendice la capitolul I GERMANIA ȘI POLONIA	121
Capitolul VIII: IMBROGLIO-UL ADRIATIC.....	126
Capitolul IX: IPOTEZE ȘI PROBABILITĂȚI	135
Capitolul X: POZIȚIA FRANȚEI	149
Bibliografia esențială.....	163
Bibliografie generală	165

persistență a principiului monarhic. Începând cu 1945, pierderea treptată a suveranității naționale nu a fost doar rezultatul integrării europene accelerate, parte a proiectului federalist, unionist, ci și simptomul estompării caracterului suveran și organic al statului francez.

Totuși, Bainville nu poate fi redus la eticheta simplistă de „reacționar”. În fond, ce înseamnă a fi reacționar? Poate că este tocmai refuzul de a îmbrățișa ideologii efemere, în favoarea înțelepciunii acumulate de-a lungul secolelor. Spre deosebire de alți contemporani, Bainville nu se refugiază în nostalgia trecutului, ci analizează cu luciditate prezentul politic și mecanismele sale, anticipând consecințele deciziilor aparent pragmatice, dar riscante.

Istoria – sursă de reflecție și previziune

Pentru Bainville, istoria nu este o simplă înșiruire de fapte, ci un instrument de orientare în prezent și de anticipare a viitorului. Interesul său pentru continuitatea istorică și pentru dinamica relațiilor internaționale depășește nivelul descriptiv – el caută logica profundă a evenimentelor. Din această perspectivă, consideră Tratatul de la Versailles un act imprudent, ale cărui efecte distructive aveau să se manifeste în deceniile următoare.

O operă vizionară

Publicată în 1920, *Les Conséquences Politiques de la Paix* reprezintă o critică severă a tratatului care a încheiat Primul Război Mondial. În opinia lui Bainville, acesta nu doar că a redesenat în mod artificial frontierele Europei, dar a și creat condițiile pentru noi războaie. Învingătorii, afirmă el, „au pierdut pacea”, impunând Germaniei sancțiuni și umilințe ce nu puteau decât să alimenteze dorința de revanșă.

Critica sa vizează nu doar tratamentul aplicat Germaniei – despăgubiri uriașe, mutilarea teritorială –, ci și artificialitatea noilor state apărute în Europa Centrală și de Est, pe care le consideră instabile și generatoare de tensiuni. De fapt, pentru noi este evident acum, că pedeapsa aplicată pentru agresivitatea Germaniei înfrânte nu a atins decât superficial grupările de interese care se

aflau la rădăcina agresivității, adevăratele victime au fost cetățenii neprivilegiați ai Germaniei, care își jertfiseră sângele și carnea pe diversele fronturi în care Reichul german, adică oligarhia bancară și industrială, îi trimisese să moară.

Una dintre marile forțe ale lucrării constă în luciditatea cu care Bainville analizează aceste decizii: el prezice, cu o surprinzătoare precizie, apariția nazismului și revenirea războiului în Europa. Ceea ce se remarcă în raționamentul său este capacitatea de a privi dincolo de evenimentele imediate și de a înțelege mecanismele fundamentale care guvernează politica internațională.

De-a lungul carierei sale, a scris numeroase lucrări despre istorie și politica internațională, caracterizate printr-o abordare lucidă și scepticism față de utopiile democratice.

Les Conséquences Politiques de la Paix

Publicată în 1920, lucrarea *Les Conséquences Politiques de la Paix* este considerată cea mai influentă operă a lui Bainville. Scrisă în contextul imediat următor Tratatului de la Versailles, cartea analizează critic impactul politic al prevederilor acestui tratat asupra Europei. Bainville argumentează că tratatul, deși aparent menit să asigure pacea, va genera instabilitate și noi conflicte. Predicțiile sale au fost surprinzător de precise, anticipând ascensiunea Germaniei naziste și izbucnirea celui de-Al Doilea Război Mondial. Argumentele lui Bainville:

Pedepsirea excesivă a Germaniei: Bainville consideră că sancțiunile economice și teritoriale impuse Germaniei nu vor duce la pacificarea Europei, ci la acumularea unor resentimente periculoase. Prin umilirea unei mari puteri, tratatul a pregătit terenul pentru revanșism.

Slăbirea artificială a Germaniei: Deși Versailles a impus restricții militare severe Germaniei, Bainville argumentează că un stat german slăbit va deveni o problemă geopolitică, fie prin fragmentare, fie prin reacții de tip etnocentrist radical.

Crearea unor noi state instabile: Tratatul a redesenat harta Europei Centrale și de Est prin crearea unor state naționale precum Cehoslovacia sau Iugoslavia, care conțineau minorități etnice

numeroase. Bainville prezicea că aceste state vor avea dificultăți în menținerea stabilității interne.

Problema frontierelor fragile: Autorul consideră că noile frontiere ale Franței, Poloniei sau României sunt problematice, deoarece multe dintre acestea se bazează pe echilibre fragile ce vor fi contestate în viitor.

Iluzia Ligii Națiunilor: Bainville respinge ideea că Liga Națiunilor poate asigura pacea durabilă, argumentând că securitatea europeană depinde mai degrabă de echilibrul de putere decât de mecanisme internaționale fragile.

Critica idealismului lui Woodrow Wilson. O altă dimensiune esențială a *Consecințelor politice ale păcii* este critica idealismului Statelor Unite, întrucât de președintele Woodrow Wilson. Bainville vede în idealurile lui Wilson, în special în programul său intitulat „Paisprezece puncte”, un exces de optimism care nu ține cont de realitățile politice și de echilibrele de putere din Europa. În opinia sa, viziunea wilsoniană a păcii bazată pe democrație și autodeterminare a popoarelor nu putea fi aplicată unor națiuni cu identități și interese conflictuale, ceea ce a dus la o serie de decizii imprudente.

Semnificația lucrării pentru Europa și pentru România

Pentru Europa: Bainville subliniază greșelile tratatului în impunerea de sancțiuni economice severe Germaniei și crearea de state noi cu granițe instabile și compoziții etnice eterogene. Lucrarea sa a influențat școala de gândire realistă din relațiile internaționale, avertizând asupra pericolelor utopismului și asupra neglijării intereselor naționale.

Pentru România: După 1920, România a beneficiat de extinderea teritorială, dar Bainville a considerat că fragilitatea granițelor și prezența minorităților etnice ar putea deveni surse de tensiuni. Analiza sa oferă o perspectivă asupra riscurilor geopolitice și necesitatea unei politici externe prudente.

Opera lui Jacques Bainville în Europa și în România. În Europa, Bainville este apreciat ca un analist politic vizionar. Ideile sale sunt discutate în mediile academice, mai ales în contextul reeva-

luării interbelice. În România, deși mai puțin cunoscut, gândirea lui Bainville poate fi valorificată pentru a înțelege dinamica relațiilor internaționale interbelice și pentru a contextualiza deciziile României din acea perioadă.

Subliniem că există o relație de complementaritate, evidentă de altfel, dintre *Les Conséquences Politiques de la Paix* și lucrarea lui Nathan Feinberg. Nathan Feinberg, în teza sa „La question des minorités à la Conférence de la paix de 1919-1920 et l'action juive en faveur de la protection internationale des minorités” (1929), analizează rolul minorităților în contextul Conferinței de Pace de la Paris. Acest rol a fost ambiguu, căci reprezentarea excesiv de intruzivă a intereselor unei comunități de migranți endemici în definierea globală a drepturilor minoritarilor în noile state moștenitoare ale monarhiei dualiste austro-ungare a fost o sursă de tensiuni între populațiile locale stabile de secole și grupurile de evrei cu o circulației transfrontalieră incontrollabilă, a căror prezență în creștere geometrică a modificat evident și substanțial nu doar demografic ci și, mai ales, economic, societățile gazdă.

Perspective complementare: Bainville critică abordarea generală a tratatului, în timp ce Feinberg oferă o perspectivă detaliată asupra unui aspect specific: problema minorităților.

Problema granițelor și etniilor: ambele lucrări evidențiază precaritatea granițelor stabilite și riscurile generate de marginalizarea minorităților, ceea ce poate conduce la instabilitate politică. Aplicații pentru România: Problematika minorităților etnice, centrală în lucrarea lui Feinberg, este strâns legată de granițele instabile și de tensiunile identificate de Bainville.

Portretul intelectual al lui Nathan Feinberg

Nathan Feinberg (1895–1988) a fost un jurist evreu originar din Lituania (născut la Kaunas, pe atunci parte a Imperiului Rus), devenit ulterior unul dintre cei mai importanți specialiști israelieni în drept internațional. A studiat în Elveția și Franța și a fost profund influențat de idealurile umaniste și juridice ale epocii interbe-

lice, în care dreptul internațional părea să poată deveni un instrument de pace, stabilitate și protecție a minorităților.

Repere biografice și intelectuale: Profesor de drept internațional la Universitatea Ebraică din Ierusalim. A participat la activitatea diplomatică și academică internațională, reprezentând adesea punctul de vedere sionist moderat și liberal în raport cu dreptul internațional. Autor a numeroase studii despre **minoritatea evreiască, Palestina, sionism, drepturile omului și minorități** în cadrul Societății Națiunilor; a susținut ideea **protecției internaționale a minorităților ca obligație moral-juridică a statelor semnatare ale tratatelor de pace.**

Feinberg este reprezentativ pentru gândirea iudaică modernă din perioada interbelică: juridică, universalistă, dar conștientă de pericolele asimilării și ale antisemitismului, în același timp solidară cu cauza sionistă.

Contextul istoric și motivația lucrării *La question des minorités à la Conférence de la paix de 1919-1920 et l'action juive en faveur de la protection internationale des minorités* (Paris, 1929)

Cartea a fost publicată într-un moment crucial pentru Europa. Tratatul de pace de după Primul Război Mondial redesenaseră granițele continentului și dăduseră naștere la multiple noi state naționale (Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia etc.). Aceasta a provocat o **problemă uriașă a minorităților etnice și religioase**, întrucât milioane de oameni s-au trezit în afara fostelor patrii imperiale, în noile state unde erau percepuți ca „străini”.

Feinberg își propune să analizeze: **rolul problemei minorităților** în cadrul Conferinței de Pace de la Paris (1919-1920); **Influența și acțiunea organizațiilor evreiești internaționale** pentru a include clauze de protecție a minorităților în tratatele de pace; **Formularea regimului juridic al minorităților** în dreptul internațional al epocii.

Structura și conținutul lucrării

Cartea este construită pe trei axe majore.

a) **Geneza și importanța problemei minorităților.** Feinberg pleacă de la ideea că **naționalismul etnic majoritar riscă să suprimă drepturile minorităților.** El discută felul în care minoritățile au fost percepute ca un pericol sau ca un corp străin în noile state. Problema minorităților este, astfel, una **fundamentală pentru pacea și stabilitatea postbelică.**

b) **Conferința de Pace de la Paris și tratatele minorităților.** Feinberg analizează:

Convențiile de protecție a minorităților atașate tratatelor de pace (ex. tratatul cu Polonia, România, Cehoslovacia);

Rolul delegațiilor evreiești internaționale, precum Comitetul delegațiilor evreiești (inclusiv Lucien Wolf, Nahum Sokolow și alții), care au pledat pentru instituirea unor **garanții internaționale** pentru minorități (lingvistice, religioase, școlare etc.);

Reacțiile statelor semnatare (acceptare reticentă, opunere naționalistă etc.).

Feinberg evidențiază faptul că **„Protecția minorităților nu este un favor acordat de stat, ci o obligație internațională rezultată din actele constitutive ale noii ordini europene.”**

c) **Critici și limite ale sistemului de protecție.** Deși admiră inițiativa, Feinberg este conștient de **limitele structurale** ale sistemului:

Lipsa unui mecanism coercitiv real;

Instrumentalizarea clauzelor minoritare de către state revizioniste sau de către marile puteri;

Eșecul de a preveni asimilarea forțată sau discriminarea, în special în Europa Centrală și de Est.

Viziune ideologică și politică

Feinberg nu este doar un jurist, ci și un **militant umanist**, situat între:

Universalismul drepturilor omului (inspirat de tradiția occidentală și iluministă);

Solidaritatea etnică și religioasă iudaică, exprimată prin susținerea unei **forme de autonomie culturală** pentru minorități.

Cartea sa este un act de conștiință, scrisă cu sobrietate juridică, dar și cu implicare morală profundă. Perspectiva este doar aparent universalistă, criteriul unic și suprem fiind servirea și apărarea interesului comunitar.

Concluzie: semnificație și actualitate

Lucrarea lui Nathan Feinberg, alături de cea a lui Jacques Banville, rămâne un **document fundamental** pentru înțelegerea modului în care **problema minorităților a fost integrată în dreptul internațional modern**. Ea reprezintă o **mărturie intelectuală și diplomatică a eforturilor evreiești internaționale** pentru a construi o ordine juridică în care **discriminarea să fie combătută prin norme și instanțe internaționale**.

Feinberg anticipează, într-un fel, **dezbaterile contemporane privind drepturile minorităților, multiculturalismul, suveranitatea națională și globalizarea dreptului internațional**.

Cartea lui Nathan Feinberg este o lucrare fundamentală în domeniul dreptului internațional interbelic, concentrându-se pe protecția minorităților naționale și religioase în Europa postbelică. Universalismul juridic propovăduit de Nathan Feinberg va duce la neglijarea specificităților istorice și etnice ale domeniului. Feinberg folosește acest universalism pentru a permite preeminența comunitarismului, în numele căruia va acționa tot restul vieții.

Succesul, în câmp ideologic, al doctrinei comuniste și angajarea unei părți a proletariatului industrial german în tentativa de revoluție, înfrântă, se explică astfel. Iar, apoi, tot așa se explică succesul nazismului, adică al național-socialismului, o contra-revoluție față de internațională comunistă, dar, față de vechiul sistem imperial construit de Bismark, o revoluție, prin angrenarea micii burghezii ca masă de manevră a oligarhiei contra-revoluționare, amenințată să piardă controlul economic și bancar, în condițiile amenințării cu revoluția mondială, cu naționalizarea industriei și agriculturii, așa cum se realizaseră în Rusia sovietică, ale cărei emisari extrem de activi și eficienți, de genul agentului kominternist, organizatorului de rețele și propagandistului revoluției mondiale, Willi Munzenberg, erau dotați cu resurse financiare

foarte importante, din bugetul Internaționalei a III-a. Ca de obicei, bancherii fără frontiere au jucat la ambele capete.

A trebuit să treacă peste un secol ca să înceapă a fi cunoscute rețele de propagandă, agitație, spionaj și finanțare organizate și amplasate de centrala moscovită a Internaționalei a III-a în toată Europa, Orientul Apropiat și Mijlociu, Asia, Africa, Statele Unite și America de Sud. Așa cum vom avea poate nevoie de tot atâta timp pentru a cunoaște amploarea rețelelor instalate de Statele Unite, Franța, Canada, în timpul Războiului Rece și apoi după destrămarea sistemului sovietic, pe aceleași teritorii. Rețelele „destrămate” de deciziile lui Donald Trump, prin recenta operațiunea anti-USAID, se vor recicla sau reorganiza, sub alți șefi și alte subordonări instituționale. Nici un stat nu se poate priva de aceste servicii. Problema nu este existența lor, ci modul în care sunt utilizate de puterea politică. Iar puterea politică poate fi suverană, în limitele impuse de interesele puterilor concurente, colonială, atunci când se impune drept beneficiară a exploatarei resurselor altor teritorii (numite sau nu drept colonii). Există o categorie a puterii politice locale, pentru care am propus reactualizarea unui termen mai vechi, burghezia compradoră, care se aplică în teritoriile aflate sub control străin, declarat coloniale sau etichetat democratice, în care însă orice practică indicativ suverană sau de veleitate spre suveranitate este imposibilă, în ciuda aparenței mimetice. Este cazul României de după 1939, a sistemelor politice de după începutul celui de al II-lea Război Mondial, care nu au putut funcționa fără voie de la „Poartă”. Doar „Poarta” s-a schimbat din douăzeci în douăzeci de ani. România nu a fost o excepție: aceasta este condiția statelor mici și mijlocii de pe tot globul. Burghezia compradoră a României, descendenta activului de partid comunist și a aparatului de control și represiune al epocii național-socialiste din România, se va debarsa de sechelele ideologice ale epocii Ceaușescu, adică de forma activă sau pasivă a patriotismului centralist pentru a se încolona cu însufletire în marșul prin care s-a instalat în România una din cele mai pernicioase și sălbatice forme de capitalism fără granițe și de disoluție a identității, când până și învățământul diplomatic al

În formarea sa, o idee opusă curentelor republicane care afirmă că voința colectivă fundează națiunea.

Națiunea ca memorie și identitate colectivă

Deși nu dezvoltă acest aspect la fel de poetic ca Ernest Renan, Bainville recunoaște importanța **memoriei istorice comune**. El accentuează continuitatea între generații și rolul istoriei ca fundament al conștiinței naționale. Națiunea nu se definește doar prin momentul prezent, ci printr-o **linie istorică de coeziune**, prin fidelitate față de o moștenire.

Națiunea în opoziție cu internaționalismul și cosmopolitismul

Bainville este un adversar ferm al ideologiilor internaționaliste (socialism, comunism) și al cosmopolitismului liberal. Pentru el, **națiunea este un bastion al ordinii, al stabilității și al identității** împotriva dezrădăcinării moderne. Critica sa a tratatului de la Versailles se bazează tocmai pe ideea că acesta nu respectă echilibrul națiunilor europene, punând în pericol pacea.

Națiunea și realismul geopolitic

Bainville demonstrează cum **ignorarea realităților naționale și geografice duce la dezechilibre majore**. Națiunea, în viziunea sa, trebuie înțeleasă și respectată în logica ei istorică și teritorială, altfel politica riscă să producă conflicte și instabilitate.

Definiție posibilă (sintetizată din ideile sale): Națiunea, pentru Jacques Bainville, este o entitate istorică organică, consolidată printr-un stat puternic, unificată prin memorie, limbă și tradiții, apărătoare a ordinii și identității, și reper fundamental al echilibrului politic european.

Bainville: istoricul unei lumi care dispare

Bainville a scris lucrarea sa într-un context în care Europa se refăcea cu greu după Marele Război. Lumea pe care o observa se schimba cu o viteză vertiginoasă, iar gândirea sa conservatoare se hrănea din această neliniște față de instabilitatea crescândă a lu-

mii moderne. Pentru Bainville, principiile mari ale politicii internaționale erau constante istorice care trebuiau protejate. Războiul, în viziunea sa, nu era un eveniment izolat; făcea parte dintr-un ciclu istoric mai larg, pe care liderii trebuiau să-l înțeleagă și să-l stăpânească pentru a evita noi catastrofe.

Prin scrierile sale, el se poziționează ca apărător al unui sistem monarhic și conservator pe care îl considera mai capabil să garanteze stabilitatea. Această viziune îl determină să se ferească de revoluțiile ideologice, de naționalismul fără măsură și de formele de guvernare democratice, care, în opinia sa, aveau un caracter instabil și fragil.

Concluzie: Un spirit lucid, dar tragic profetic. Opera lui Jacques Bainville, în special *Consecințele politice ale păcii*, rămâne o referință majoră pentru înțelegerea dinamicii geopolitice a începutului de secol XX. Lucrarea reprezintă atât un diagnostic precis al erorilor Tratatului de la Versailles, cât și un avertisment cu privire la pericolele care vor decurge din acestea. Dacă analiza sa poate părea pesimistă, aceasta nu este decât o formă de luciditate. Bainville nu a fost un simplu spectator al evenimentelor din vremea sa, ci un gânditor capabil să înțeleagă implicațiile lor adânci.

Astăzi, într-o lume din ce în ce mai complexă și interconectată, reflecțiile sale asupra consecințelor deciziilor politice și asupra forțelor istorice care le modelează păstrează o surprinzătoare relevanță. Prin opera sa, Bainville nu doar că a oferit o analiză a evenimentelor vremii sale, dar a lăsat și o moștenire intelectuală esențială pentru oricine caută să înțeleagă mișcările istoriei și consecințele lor viitoare.

Acest eseu pune în lumină importanța lui Bainville nu doar ca istoric și eseist, ci și ca un gânditor politic profund, a cărui operă continuă să inspire pe cei care se interesează de istoria Europei și de dinamica internațională a secolului al XX-lea.

Iată zece citate semnificative din opera lui Jacques Bainville, care reflectă gândirea sa profundă asupra istoriei, politicii și evenimentelor care au marcat secolul XX:

„Istoria nu este o simplă cronologie de evenimente, ci un proces continuu, iar forțele care o guvernează sunt aceleași, indiferent de epocă.” (*Les Conséquences politiques de la Paix*)

„Pacea, pentru a fi durabilă, nu trebuie să fie impusă prin umilirea unui popor, ci să fie rezultatul unui acord între popoare, bazat pe respect reciproc.” (*Les Conséquences politiques de la Paix*)

„Nimeni nu este mai periculos decât cel care vrea să rescrie istoria din dorința de a crea un viitor utopic, fără a ține cont de realitățile fundamentale ale lumii.” (*L'Action Française*, publicația la care Bainville a colaborat)

„Cine nu înțelege că fiecare schimbare în harta Europei poate aduce un nou conflict, nu înțelege nimic despre natura politică a acestui continent.” (*Les Conséquences politiques de la Paix*)

„Democrația, așa cum este practică în lumea modernă, nu este decât o mascare a haosului și instabilității politice.” (*L'Action Française*)

„Tratatul de la Versailles nu a fost decât o iluzie de pace, o veritabilă fantezie politică, o capcană care va duce inevitabil la o nouă conflagrație.” (*Les Conséquences politiques de la Paix*)

„Un popor care își trădează istoria este condamnat să-și piardă viitorul.” (*Les Conséquences politiques de la Paix*)

„Ceea ce este esențial în politică nu sunt idealurile mărețe, ci realitatea concretă, forțele care acționează în fiecare moment al istoriei.” (*L'Action Française*)

„Un stat nu poate fi construit doar pe principiul autodeterminării popoarelor, fără a ține cont de legile istorice și de stabilitatea politică.” (*Les Conséquences politiques de la Paix*)

„Când o națiune este umilită, atunci răzbunarea devine inevitabilă; istoria ne învață că orice înfrângere poate naște o ură care va duce la următoarea bătălie.” (*Les Conséquences politiques de la Paix*)

Aceste citate reflectă viziunea lui Bainville despre continuitatea istorică, pericolele idealismului și importanța înțelegerii adevăratei naturi a politicului. Ele sunt cheia pentru a înțelege profund mesajul său despre stabilitatea națiunilor, despre limitele idealis-

mului și despre inevitabilitatea conflictului atunci când sunt încălcate legile fundamentale ale istoriei și politicii.

Concluzie

Forța scrisului lui Bainville rezidă în claritatea cu care anticipează efectele unor decizii politice aparent raționale, dar profund distructive. Capacitatea sa de a privi dincolo de conjunctura imediată, de a înțelege mecanismele profunde ale istoriei și de a demonta iluziile democratice fac din el un autor indispensabil pentru înțelegerea secolului XX – și poate, chiar mai mult, a prezentului nostru neliniștit.

Dar viața și opera lui Jacques Bainville se înscriu în țesătura de evenimente, ideologii, dezbateri, revoluții, catastrofe și războaie care au avut loc de la finele secolului al XIX-lea până la primele decenii de după căderea celui de al III-lea Reich german.

Iată câteva elemente pentru a fixa nodurile acestei țesături.

Gânditorii revoltei împotriva revoltei: între luciditate, reacțiune și profeție

Există momente în istorie în care civilizația însăși pare să-și piardă cumpătul. Nu doar instituțiile, ci valorile, stilurile de viață, ierarhiile și chiar limbajul par să se clatine. În fața acestui vertij, unii aclamă „progresul”, alții, în schimb, își încordează privirea spre verticala tradiției și prăpastia istoriei. Din această tensiune s-au născut, între secolele XIX și XX, figuri aparte ale gândirii europene: **Bainville**, **Evola**, **Ortega y Gasset**, **Jünger**, dar și **Unamuno** și **Chesterton** – spirite diferite, dar unite de aceeași anxietate în fața masificării, a desacralizării lumii și a triumfului mediocrității organizate.

Revolta maselor și sfârșitul elitei

Ortega y Gasset, în celebrul său eseu *Revolta maselor*, nu deplângea doar sosirea omului mediocru la putere, ci mai ales dispariția omului superior – acel individ exigent cu sine, deschis spre transcendență, cultivat și conștient de responsabilitatea spiritului. El nu era împotriva democrației ca idee, ci împotriva democratizării.

mului vulgar care a transformat dreptul în capriciu și libertatea în autosuficiență.

Miguel de Unamuno, prieten și adversar polemic al lui Ortega, mergea mai adânc: el vedea în raționalismul secolului XIX o amenințare directă la adresa sufletului, a misterului, a lui *quijotismo* – adică acel idealism tragic al ființei spaniole, care nu trăiește pentru a învinge, ci pentru a lupta. Pentru Unamuno, criza Europei era mai degrabă o criză de sens decât una de ordine politică. Ateismul, tehnocrația, materialismul istoric – toate erau forme ale morții spirituale.

Ordine pierdută și reacțiune lucidă

În alt registru, dar cu o intuiție similară, **Jacques Bainville** critica revoluția nu pentru violențele ei, ci pentru haosul juridic și politic pe care îl declanșase în Europa. El nu era un romantic al trecutului, ci un istoric sobru, convins că monarhia asigură stabilitatea nu din nostalgia pentru fastul regal, ci pentru că ea organiza loialitățile și conferea un centru simbolic vieții politice. În locul suveranului a venit „poporul”, dar poporul a fost transformat într-un mit, manipulabil și abstract.

În Anglia, **Chesterton** apăra omul obișnuit, dar nu masa. Îl apăra pe tatăl de familie, pe muncitorul cu cartea de rugăciuni în buzunar, pe băcanul cu bun-simț – adică exact ceea ce modernitatea industrială și ideologiile de laborator disprețuiau. În spatele paradoxurilor sale umoristice se află o seriozitate de o densitate mistică: apărarea misterului existenței, a bunului simț ca formă de sacru, a tradiției ca înțelepciune acumulată, nu ca piedică în calea „progresului”.

Evola, Jünger și demnitatea reacției radicale

Dacă Ortega și Chesterton criticau modernitatea în numele umanului sau al creștinismului viu, **Julius Evola** mergea mai departe: el dorea nu doar restaurarea unei ordini, ci *restaurarea Tradiției*, în sensul unei verticalități transcendente, metafizice, absolute. Pentru el, omul modern era un degenerat spiritual, iar democra-

ția, o iluzie grotescă. Evola visa la un războinic sacru, la un Imperium etern, la o societate ierarhică și virilă înrădăcinată în mit, în ritual și în autoritate sacră.

Ernst Jünger, mai sobru și poetic, dar nu mai puțin radical în tinerețea sa, a transformat războiul într-o categorie estetică. În *Der Arbeiter* (Muncitorul), el descrie nașterea unui nou tip de om: cel mobilizat total, care își regăsește sensul nu în ideologie, ci în stil, în formă, în asumarea unei existențe intense și periculoase. Mai târziu, el va deveni contemplativ, apropiindu-se de misticism, dar fără să renunțe la ideea centrală: că omul trebuie să fie demn în fața catastrofei, suveran în dezastru.

Ce au în comun aceste figuri aparent disparate?

Un refuz al masificării – văzută ca o formă de nivelare, vulgarizare și anulare a persoanei.

O critică a democrației de masă, nu neapărat ca sistem de vot, ci ca mentalitate colectivă, infantilizantă.

O căutare a verticalității: fie sub forma elitei culturale (Ortega), a aristocrației sacre (Evola), a stilului eroic (Jünger), a monarhiei echilibrate (Bainville), a misterului credinței (Chesterton) sau a neliniștii metafizice (Unamuno).

Un pesimism față de modernitate, înțeleasă ca triumf al mediocrității, al materialismului și al unei rațiuni amputate de transcendent.

Ce îi separă? Viziunea asupra salvării.

Pentru Evola, salvarea vine din regresul spre Tradiție și Hierofanie.

Pentru Ortega, din regenerarea unei elite raționale.

Pentru Chesterton, din fidelitatea față de simplitatea creștină.

Pentru Jünger, din traversarea lucidă a catastrofei și regăsirea unui nou ethos.

Pentru Bainville, din realism politic și ordine istorică.

Pentru Unamuno, din paradoxul credinței tragice – „Cred pentru că vreau să cred, chiar dacă știu că nu pot crede.”

Concluzie: Conspirația celor care nu abandonează

Acești gânditori nu formează o școală. N-au fost un partid. Dar au fost o **constelație** – în sensul în care niște stele îndepărtate, dar aprinse de aceeași neliniște, pot lumina împreună o hartă nocturnă. Ei nu au visat toți aceleași soluții, dar au văzut aceleași simptome: decăderea spiritului, înmulțirea mecanismelor și dispariția finalităților. Într-o lume unde totul devine „pentru altceva”, ei au reamintit că există lucruri pentru care merită să trăiești fără scop: onoarea, adevărul, frumusețea, credința, misterul, forma.

Ei au fost – fiecare în felul său – **reacții împotriva lumii „moderne”**, adică a acelei mișcări care a vrut să înlocuiască totul, dar n-a pus nimic în loc. Iar tocmai de aceea sunt încă vii, deși lumea care i-a produs pare să fi murit.

O aplicație a analizelor lui Jacques Bainville, în cadrul desenat de conflictele din Orientul Apropiat și Mijlociu, ar putea fi cazul teritoriului dintre Marea Mediterană și fluviul Iordanului, teritoriu pe care îl revendică două popoare, în baza a două tipuri de argumente și două interpretări: juridice, mitologice, istorice și demografice.

Națiuni, popoare, indivizi: cine are dreptul la Palestina?

O meditație în marginea tezei lui Nathan Feinberg

În iureșul conflictelor, în vârtejul revendicărilor care amestecă istoria cu mitul, legea cu morala și suferința cu strategia, întrebarea despre cine are „dreptul” la o țară devine nu doar o dispută juridică, ci o chestiune ontologică: cine este îndreptățit să spună „noi suntem aici de drept”? Cine are, într-un sens profund, calitatea de subiect legitim al unei revendicări teritoriale?

Nathan Feinberg (1895-1988), jurist evreu de formație poloneză, născut la Kovno (Kaunas), educat în universitățile Europei de Vest și format la școala clasică a dreptului internațional, a consacrat o amplă cercetare acestei probleme. Teza sa de doctorat, susținută la Universitatea din Geneva în anii '20 ai secolului trecut, este intitulată „**Le droit international concernant le mandat sur la Palestine**” și abordează cu rigoare juridică și claritate conceptuală un

subiect care, deși ancorat în anii de după Primul Război Mondial, păstrează o actualitate incandescentă.

Ce ne propune Feinberg? Mai întâi, o genealogie juridică a Mandatului britanic asupra Palestinei, în lumina dreptului internațional al vremii. În viziunea sa, mandatul nu era o simplă extensie colonială, nici o ocupație cu față legală, ci o formă specifică de administrare recunoscută de Liga Națiunilor, având ca scop nu perpetuarea dominației, ci pregătirea emancipării politice a popoarelor care nu ajunseseră încă la „majoratul statal”. Cu alte cuvinte, mandatul era un regim provizoriu, care trebuia să conducă spre suveranitate.

Dar a cui suveranitate? A locuitorilor arabi, deja stabiliți în regiune de generații? A populației evreiești, în creștere datorită valurilor de imigrație sionistă? A unui „popor evreu” definit nu doar în termeni demografici, ci și în termeni istorici, religioși și morali?

Feinberg răspunde indirect, dar limpede: **dreptul internațional, în forma sa clasică, nu recunoaște drepturi colective unor entități abstracte, ci recunoaște state, națiuni constituite și tratate internaționale între suverani.** În acest cadru, Declarația Balfour (o simplă scrisoare privată transformată abuziv în bază juridică) și deciziile Ligii Națiunilor dobândesc valoare normativă: ele consacră ideea unui „noi vetre” evreiești în Palestina, nu ca privilegiu arbitrar, ci ca finalitate recunoscută a regimului de mandat britanic. În acest sens, populația arabă locală, deși prezentă de facto, nu beneficia de un „titlu istoric” în sens juridic, întrucât nu constituise un stat, nu avusese o autonomie recunoscută, și nu era purtătoare a unei suveranități formalizate.

Această concluzie, pe cât de tehnică, pe atât de tulburătoare, pune în lumină o tensiune fundamentală a modernității: între dreptul pozitiv (consacrat în tratate și decizii ale marilor puteri) și legitimitățile istorice sau afective ale celor care trăiesc într-un teritoriu. Feinberg, fidel metodei sale, nu ocolește această tensiune, dar nici nu o rezolvă în termeni morali. El rămâne un jurist: rece, clar, impersonal, dar precis.